

Sitä saa mitä tilaa – muutosilmiöitä energiamarkkinoilla

Sähkemarkkinoiden avaaminen kilpailulle vuonna 1995 käynnisti muutosprosessin, jonka etenemistä kukaan ei taatusti osannut ennakoida. Suomessa oli totuttu vakaseen tukkusähkön hintaan, joka määräytyi Imatran Voiman tukkutariffin perusteella ja jonka hintataso oli tuolloin hieman alle 30 €/MWh.

Suomi liittyi pohjoismaiseen sähköpörssiin vuonna 1998, ja tukkusähkön hinnan määrääjäksi tuli yhtäkkiä pohjoismainen vesitilanne. Runsaiden sateiden johdosta markkinahinta painui kolmeksi vuodeksi tasoon 13 €/MWh, ja suomalainen yhteiskunta riemastui kilpailtujen sähkemarkkinoiden alentamista sähköhinnoista -voimainsinööri ja -ekonomit kuitenkin ahdistuivat, koska lämpövoiman tuottajien kannalta hintataso oli kestävämmän alhainen.

Sateet lopulta hellittivät ja sähkön hinta kääntyi vuosituuhannen vaihteessa nousuun. Vuonna 2003 vesivarastot ehtyivät ja tukkusähkön keskihinta nousi ennätystasolle 37 €/MWh ja vihdoin vuosina 2004-2005 tilanne normalisoitui ja palattiin kymmenen vuotta aiemmin vallinneelle IVO:n tukkutariffin hintatasolle 29 €/MWh.

Ja juuri, kun asiakkaat oli saatu uskomaan, että sähkön hintataso todella riippuu Norjan ja Ruotsin vesitilanteesta, ja energiatoimialan yritykset olivat oppineet käyttämään johdannaismarkkinoita sähköpörsin hintavaihteluilta suojautumiseen, käynnistettiin EU-alueella päästökauppa. Päästökaupan käynnistyminen nosti sähkön hintaa selvästi, niinpä kuluvan vuoden maaliskuun alussa noteerattiin sähkön hinta vuodelle 2007 tasoon 44 €/MWh, nousua 50 prosenttia vuodesta 2005!

Asiantuntijat arvioivat pari vuotta sitten, että päästöoikeuksien hintataso tulee olemaan noin 10 euroa hiilidioksiditonnilta. Vaan kuinka kävikään: viime heinäkuussa päästöoikeus maksoi 30 euroa ja loppuvuonna hinta liikkui 21 ja 23 euron välillä. Analytiikot arvioivat puolisen vuotta sitten, että päästöoikeuden hinta tulee laskemaan, jähka itäisen Euroopan maat saavat päästökisterinsä kuntoon ja tulevat mukaan päästökauppaan. Tätä kirjoittaessani markkinoilla kuitenkin hinnoitellaan päästöoikeus vuosille 2008-2012 tasoon 25-26 euroa. Täytynee kesälomalla noutaa Kainuusta sammakko, joka säätötilan ohella voisi loikkia ennusteet päästöoikeuksien ja sähkön hintakehityksestä.

Energiatoimiala on jakautunut riskipitoisuuksiltaan ja pääomarakenteiltaan hyvin erilaisiin liiketoimintoihin, ja energiamarkkinoiden kehittyminen on pakottanut toimi-

alan yritykset ja niiden omistajat strategiisiin pohdintoihin: mitkä ovat ydinliiketoimintamme, kilpailuetumme ja menestymisen mahdollisuutemme?

Pääomavaltainen voimantuotanto kilpalee tukkusähkömarkkinoilla, joilla riskit ovat huomattavan suuret johtuen polttoainoiden hintojen, vesitilanteen ja päästöoikeuksien hinnan suurista vaihteluista. Sähkön myynti ei sido suuria pääomia, mutta vähittäismarkkinoiden marginaalit ovat hyvin pienet eikä kaikilta sähkön ostoon liittyviltä hintariskeiltä voi suojaautua. Lisäksi kova kilpailu rajoittaa tehokkaasti riskien siirtämistä asiakkaille.

Sähköverkkotoiminta on pääomavaltaita ja riskitaso varsin alhainen, mutta viranomaisen valvoo tiukasti hinnoittelun kohtuullisuutta ja operatiivisen toiminnan tehokkuutta. Kaukolämpötoiminnan riskit ovat pienet, mutta toiminta on hyvin pitkäjänteistä ja sitoo runsaasti pääomia, ja määräävä markkina-asema sekä alituisen huoli viranomaisvalvonnan kiristymisestä rajoittavat tehokkaasti tuottomahdollisuuksia.

Sähkö-, ulkovalaistus- ja kaukolämpöverkkojen rakentaminen ja kunnossapito sekä voimalaitosten kunnossapito ovat työvoimavaltaisia palvelutoimintoja, joiden osalta markkinat ovat viime vuosina voimakkaasti kehittyneet ja tuottavuuskehitys on ollut merkittävää – paljon on kuitenkin vielä tehtävää ennen kuin tietotekniikka ja mobiiliratkaisut kuuluvat jokaisen asentajan arkipäivään.

Energiayritysten omistusmuutokset jatkuvat Euroopassa. Suuret, valtioiden omistamat voimayhtiöt näyttävät laajentuvan ja käyttävän tarvittaessa koviakin otteita ja valtiovallankin tukea etujensa turvaamiseksi.

Suomessa useat kunnat saivat kymmenen vuoden jatkoajan paikattuaan taloutensa myymällä 1990-luvulla sähköyhtiönsä; nyt pää on tainnut tulla vetävän käteen ja kuntaliitoksia tehdään yhä kiihtyvällä tahdilla.

Energiatoimialan muutokset ovat tulleet jäädäkseen, toiminta ei ole enää yhteiskunnan peruspalvelua vaan liiketoimintaa. Toimintaympäristö tulee vaikeutumaan ja riskit kasvamaan, joten energiatoimialan yritykset ja niiden omistajat joutuvat tulevaisuudessakin pohtimaan, mitä liiketoimintoja on syytä omistaa, miten voidaan liittoutua, mistä voidaan luopua, ja miten ja milloin luopuminen kannattaa tehdä. Eriytyisen vaikeaa tällainen strateginen pohdiskelu on julkisella sektorilla, jossa poliittinen edunvalvonta menee usein liiketaloudellisen ajattelun edelle.

TIMO PYLVÄNEN

**toimitusjohtaja
Tampereen Sähkölaitos
Tammerkosken Energia Oy**